

PAR VĒLĒŠANU TIESĪBĀM NO 16 GADU VECUMA PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANĀS

Aicinām atbalstīt iniciatīvu par izmaiņu veikšanu "Pašvaldības domes vēlēšanu likumā", piešķirot tiesības vēlēties personai, kura vēlēšanu dienā ir sasniegusi 16 gadu vecumu.

Saskaņā ar Latvijas Jaunatnes padomes pozīciju par aktīvu līdzdalību un iniciatīvu "Vēlēties no 16"¹, aktīva dalība sabiedriskajos un politiskajos procesos ir pamats spēcīgai, stabilai un pārtikušai sabiedrībai. Efektīva valsts pārvaldība ir iespējama tikai indivīdiem apvienojoties un īstenojot savas kopējās intereses. Jāveido pamatnosacījumi pilsoniski aktīvai sabiedrībai jauniešos, stiprinot jaunatnes nevalstisko/nevaldības organizāciju darbību, stiprinot līdzdalības un līdzdarības kultūru bērnu un jauniešu vidū. Jaunieši ir regulāri jāizglīto gan formālās un neformālās izglītības ietvaros, gan jāiesaista lēmumu pieņemšanas procesos pašvaldību un valsts līmenī. Būtiski atbalstīt jaunatnes organizāciju darbību un attīstību kā spēcīgāko instrumentu pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai Latvijā.

Attiecībā uz aktuālo līdzdalības situāciju jauniešu vidū var minēt konkrētas tendences, pirmkārt, tikai 12% jauniešu vecumā no 16-25 uzskata, ka spēj ietekmēt pašvaldību lēmumu², otrkārt, Latvijā jauniešu iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs ir ļoti zema³, treškārt, viena no barjerām, kas kavē jauniešu līdzdalību, ir zems sociālais kapitāls jeb savstarpējā uzticēšanās.⁴ Neuzticēšanās citiem cilvēkiem, kā arī institūcijām ir viena no būtiskām barjerām sadarbībai, kopīgu mērķu definēšanā un to īstenošanā.

Attiecībā uz aktuālo līdzdalības situāciju jauniešu vidū var minēt konkrētas tendences, pirmkārt, tikai 12% jauniešu vecumā no 16-25 uzskata, ka spēj ietekmēt pašvaldību lēmumu², otrkārt, Latvijā jauniešu iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs ir ļoti zema³, treškārt, viena no barjerām, kas kavē jauniešu līdzdalību, ir zems sociālais kapitāls jeb savstarpējā uzticēšanās.⁴ Neuzticēšanās citiem cilvēkiem, kā arī institūcijām ir viena no būtiskām barjerām sadarbībai, kopīgu mērķu definēšanā un to īstenošanā.

Viens no instrumentiem, kā palielināt jauniešu līdzdalību, ir vēlēšanu vecuma samazināšana. Iniciatīvas atbalstītāji pasaulē norāda, ka jauniešu agrīna integrācija politiskajos procesos rada paaugstinātu politisko interesi un zināšanas. Ilgtermiņā tas var pozitīvi ietekmēt vispārējo vēlētajū aktivitāti, kā arī jauniešu interešu pārstāvību. Abi faktori tiek uzskatīti par būtiskiem labi funkcionējošai demokrātijai.

Vairākas valstis jau ir samazinājušas vēlēšanas vecumu un ir redzama pozitīva ietekme. Jau šobrīd tiesības vēlēties no 16 gadu vecuma vietējā līmenī ir Austrijā, Maltā, Igaunijā, 11 federālajās zemēs no 16 Vācijā, kā arī 1 no 16 kantoniem Šveicē. Austrija samazināja vēlēšanu vecumu uz 16 jau 2007. gadā. Austrijas pieredze rāda, ka jauniešu interese par politiku pieaug, jauniešu vēlēšanu aktivitāte nebija radikāli atšķirīga no vidējā, sabiedrības interese par jaunatnes jautājumiem pieaug. Politīķi vairāk sāka izvērtēt jaunatnes jautājumus un politikas jomas sāka pielāgot vairāk jauniešu vajadzībām. Balsošanas vecuma pazemināšana var veicināt jaunās paaudzes agrīnu politisko iesaistīšanos, palielināt jauniešu interesi par politiku, tādējādi pozitīvi ietekmējot vēlēšanu aktivitāti un politisko sistēmu kopumā.⁵ Austrijā veiktais pētījums

¹ <https://www.ljp.lv/lv/par-ljp#positions>

² https://youthpitstop.com/app/uploads/2019/02/Well-being-of-Young-People-in-the-Baltic-States_2018_LATVIA.pdf

³ <https://delna.lv/wp-content/uploads/2022/01/Jauniesu-pilsoniska-līdzdalība-demokrātiska-sabiedrība.pdf>

⁴ LJP (2015) Jauniešu politiskā līdzdalība Latvijā: Situācijas raksturojums un līdzdalības faktoru (determinantu) analīze. 34.lpp.

Pieejams: https://web.archive.org/web/20220303012627/https://www.ljp.lv/sites/default/files/news/documents/LJP_Jaunie%C5%A1u%20politisk%C4%81%20%C4%ABdzdal%C4%ABba_ExcoloLatvia_2014-2015.pdf

⁵ https://www.parlament.gv.at/ZUSD/PDF/Endbericht_NRW_2017_final.pdf

Skatīt arī: <https://www.cambridge.org/core/books/voter-turnout-and-the-dynamics-of-electoral-competition-in-established-democracies-since-1945/7171DEFC791953CCF4071B5614764F94>

liecina, ka ir pieaugusi 16 līdz 17 gadus jaunu jauniešu politiskā interese un jaunie vēlētāji ir ne mazāk zinoši par politiku, kā vecākā paaudze. Ņemot vērā, ka Latvijā jauniešu īpatsvars ar katru gadu samazinās⁶, būtiski nodrošināt jauniešu īpatsvaru politiskajā arēnā un dot iespēju veidot politisko dienas kārtību.

Saskaņā ar Igaunijā veiktu pētījumu secināts, ka jaunieši vecumā no 16 līdz 18 gadiem ir dedzīgāki vēlētāji, salīdzinot ar 20-30 gadus veciem cilvēkiem un vidusmēra vēlētāju.⁷ Iedzīvotāju novecošanās ir šī brīža fenomens, tomēr, samazinot vēlēšanu tiesību vecumu, tiek novērsta sabiedrības intereses mazināšanās par tēmām, kas saistītas ar jauno paaudzi, tāpēc, palielinot šīs grupas interešu pārstāvību pašvaldību līmenī, politiskajā dienaskārtībā arvien vairāk tiktu iekļauti jautājumi, kas skar jauniešus, tādējādi nodrošinot politikas plānošanas ambiciozāti, ilgtspēju un atbildību pret nākamajām paaudzēm. Eiropas iedzīvotāju novecošanās rada izaicinājumu ne tikai no demogrāfiskā un ekonomiskā, bet arī no demokrātiskā viedokļa. Šeit ir svarīgi uzsvērt demokrātiskās iekārtas ilgtspēju un starppaaudžu savstarpējās sadarbības attīstību un vienota redzējuma par nākotni pilnveidi. Lai gan vēlēšanu vecums ir noteikts likumā, tas, galvenokārt, atspoguļo sociālo vienošanos, kas laika gaitā var mainīties atkarībā no sociālās realitātes un vērtībām.

Līdztekus pastāvošajiem konsultatīvajiem mehānismiem, kuros jaunieši var iesaistīties, lai izteiktu savu viedokli, būtiski nodrošināt iespēju lemt par jautājumiem, kas ietekmēs viņu nākotni. Jaunieši, kas piedalās vēlēšanās 16 gadu vecumā, balso par pārvaldi, kas joprojām būs lēmumpieņēmēji laikā, kad jaunieši sasniegs pilnīgu tiesībspēju. **Jauniešiem jādod iespēja balsot par lēmumiem, kas ietekmēs viņu nākotni!** Jaunajai paaudzei ir jāpiedalās politiskajās izvēlēs, jo tās var skart un ietekmēt viņus tāpat, kā ietekmē pieaugušos vēlētājus. Jauniešu iekļaušana vēlētāju vidū var palielināt ievēlēto pārstāvību, paplašinot sabiedrības īpatsvaru, kas piedalās vēlēšanās. Personas, kas jaunākas par 18 gadiem, veido būtisku sabiedrības daļu, taču tām nav pārstāvības jautājumus, kas būtiski ietekmē viņu dzīvi.⁸ Tas rada neuzticību politiskajiem procesiem un veicina pasivitāti vēlēšanās arī turpmāk. Vēlētāju aktivitātes kritums un neuzticība demokrātiskajiem procesiem valstī rada izaicinājumus demokrātiskās sistēmas ilgtspējai kopumā.

Piedaloties vēlēšanās, jaunieši iegūst vērtīgu pieredzi, kas parāda, kāpēc ir nepieciešams aktīvi piedalīties un iesaistīties lēmumu pieņemšanā. Dalība vēlēšanās ir saistīta ar paradumu attīstību. Jaunieši iemācās, kā būt sociāli atbildīgiem pilsoņiem. Kad jauniešiem ir tiesības balsot, viņiem vienlaicīgi tiek iedota zināma deva atbildības iestāties par attīstību savā pilsētā vai novadā un tā ir iespēja izteikt savu viedokli attiecībā uz svarīgiem lēmumiem vietējā pašvaldībā. Jaunieši var būt tikpat labi informēti par politiku kā pieaugušie, kā arī viņi spēj pieņemt saprātīgus politiskos lēmumus.⁹ Pilsonisko līdzdalību ir būtiski attīstīt pēc iespējas agrīnā vecumā, tādējādi attīstot un nostiprinot pilsoniskā aktīvisma paradumus un veidojot atvērtu un uz sadarbību vēstu starppaaudžu politisko kultūru.

Aicinām atbalstīt vēlēšanu tiesībās no 16 gadu vecuma, paralēli nodrošinot citus būtiskus atbalsta pasākumus, kā piemēram, pilsonisko izglītību formālās izglītības ietvaros, neformālās izglītības aktivitātes un citus līdzdalības praktizējošus mehānismus un iespējas. Politiskās zināšanas līdzās politiskajai interesei ir viens no vēlētāju aktivitātes dzinējspēkiem.

#TapisArJauniešuEnergiju

⁶ 2011.gadā tas bija 16,59% un 2020.gadā - 12, 17%.

⁷ <https://news.err.ee/1608368538/sixteen-year-olds-among-most-active-and-independent-voters>

⁸ Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Minimum age for voting, Report, Doc. 12546, 22 March 2011, <https://pace.coe.int/en/files/13110/html>

⁹ https://www.parlament.gv.at/ZUSD/PDF/Endbericht_NRW_2017_final.pdf

Skatīt arī: Hart, D.; Atkins, R. 2011. American Sixteen- and Seventeen-Year-Olds are Ready to Vote. In: The Annals of the American Academy of Political and Social Science 633